

Lumiaho Maire, Kujala Laura

11.9.2024

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

kirjaamo.mmm@gov.fi

Viite: VN/1549/2024

LAUSUNTOPYYNTÖ LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAEIKSI TIETTYJÄ PINTA-ALA- JA ELÄINPERUSTEISIA TUKIA KOSKEVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

MTK kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi tiettyjä pinta-ala- ja eläinperusteisia tukia koskevien lakien muuttamisesta.

EU-asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on viimeistään 1.1.2025 otettava yhdeksi pinta-ala- ja eläinperusteisen tuen tai korvauksen myöntämisen edellytykseksi sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattaminen. Nyt lausuttavana olevat kansalliset säännökset annetaan tästä syystä ja perustuvat jo voimassa olevaan EU-asetukseen. Sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset koskevat Euroopan unionin kokonaan rahoittamia tukia sekä unionin osittain rahoittamia tukia osittain eli pinta-alaperusteisia ja eläinperusteisia tukia.

Sosiaalisen ehdollisuuden taustalla on erityisesti koronapandemian aikana eri puolilla Eurooppaa noussut huoli maataloustyöntekijöiden kohtelusta ja Euroopan unionin yhteiseen maatalouspolitiikkaan on nyt sisällytetty kokonaan uusi osa-alue eli sosiaalinen ulottuvuus. Euroopan unionin tasolla sosiaalisen ulottuvuuden tavoitteena on muun muassa kehittää maataloustyöntekijöiden työoloja sekä edistää sosiaalisesti kestävästä maatalouden kehittämistä siten, että lisätään tuensaajien tietoisuutta työsopimuksiin ja työturvallisuuteen liittyvistä seikoista ja niissä noudatettavista perusvaatimuksista.

Maatilojen neuvontapalvelujen (NEUVO) yhdeksi osa-alueeksi sosiaalinen ehdollisuus (työehdot, työnantajan velvoitteet, työterveys ja -turvallisuus) jäsenvaltioiden on pitänyt kuitenkin sisällyttää jo vuodesta 2023 lähtien.

MTK katsoo, että EU-asetukseen säädetyt sosiaalisen ehdollisuuden vaateet lisäävät ruuantuotannon sosiaalista kestävyyttä sekä oikeudenmukaisen kohtelun että sosiaaliturvaan osallisuuden lisääntymisen myötä. Sosiaaliseen ehdollisuuteen sisältyvä vaatimus turvallisista ja terveellisistä työoloista lisää sosiaalista kestävyyttä myös työturvallisuustyön lisääntymisen myötä niin maataloilla, viranomaisissa kuin järjestöissä. Työtapaturma-alttiilla alalla on jo nyt tapahtunut sidosryhmien tiiviimpää yhteistyötä ja koulutusta sekä tehty työkaluja maatalouden työturvallisuuden yleiseksi parantamiseksi ja tätä työtä jatketaan. MTK pitää tätä myönteisenä kehityksenä ja

Lumiaho Maire, Kujala Laura

11.9.2024

tärkeänä niin yrittäjien kuin työntekijöiden hyvinvoinnin näkökulmasta. Niin ikään EU-asetukseen sisältyvä vaatimus kirjallisesta työsopimuksesta lisää sosiaalista kestävyyttä työsuhteessa olevien osapuolten turvallisuuden ja vakauden lisääntymisen myötä. Vaikka muutos lisää ruuantuotannon sosiaalista kestävyyttä, kohtelee se valvontaseuraamusten osalta yleisesti ottaen eri tuotantosuuntia ja eri kokoisia tiloja kovin eri tavalla ja tuo pahimmillaan maatilat kaksinkertaisen seuraamusjärjestelmän piiriin. Maatiloilla on ruuantuotannon lisäksi monesti myös muuta toimintaa, kuten esimerkiksi metsätaloutta.

MTK pitää hyvänä lausuttavana olevan lainsäädännön laaja-alaista valmistelua eri sidosryhmien kanssa. Osallistamista on tehty valmistelevalle ministeriön taholta laajasti.

Sosiaalisen ehdollisuuden sääntelyehdotus

Maataloustukien toimeenpanoa koskevaan lakiin lisättäisiin säännökset sosiaalisen ehdollisuuden vaatimuksiin sisältyvästä kansallisesta lainsäädännöstä, toimivaltaisesta valvontaviranomaisesta (aluehallintovirasto, AVI), valvontaseuraamuksista sekä sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattamisen valvonnan yhteydessä annettujen täytäntöönpanokelpoisten päätösten toimittamisesta ja toimittamisajankohdasta. Lisäksi toimeenpanolakia täydennettäisiin maatilojen neuvontapalveluiden valvontaseuraamusten osalta.

Soveltamisala

Soveltamisala eli maataloustoiminta, jossa sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten toteutumista seurattaisiin, määräytyisi EU-asetuksen perusteella. Maataloustoimintaan kuuluisi sekä ns. ”suunnitelma-asetuksen” 4 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu maataloustuotteiden tuottaminen että ”suunnitelma-asetuksen” 4 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu maatalousmaan säilyttäminen. Tältä osin soveltamisalaa ei MTK:n mukaan ole tarkoituksenmukaista enempää säädellä ottaen huomioon se lainsäädännöllinen viitekehys, joka maataloustuotannolla EU-säädöskontekstissa on. Viime kädessä maataloustuotannon määrittelyssä ratkaisevaa on EU:n perustamissopimuksen maatalouden määritelmä, joka viitatuissa säädöksissäkin todetaan.

Soveltamisalaa rajaa myös työsuhteen olemassaolo, joka on työoikeudellisena käsitteenä määritelty työsopimuslaissa. Näiden tulkintakysymysten käsittelyyn on TEM:ssä työneuvosto ja näiden rajanvetojen ratkaiseminen AVIn valvontatoiminnassa jo nyt arkipäivää. MTK nostaa pohdittavaksi kysymyksen siitä, pitäisikö soveltamisalan rajautuminen työsuhdetyöhön todeta nyt lausuttavana olevissa maataloustukea koskevissa säädöksissä ja samalla tuoda kansallisissa säädöksissä esille myös EU-asetuksen vaatimus kirjallisesta työsopimuksesta. Työsopimuslakimme mukaan työsopimus on mahdollista tehdä sekä kirjallisesti että suullisesti.

Työsopimuksen merkitys tulee esille maatiloilla käytännön toiminnassa soveltamisalakysymyksenä esimerkiksi tilanteissa, joissa työntekijä on palkattu metsää istuttamaan. Tällöin AVI tekee valvonnan maatilalla kaikkeen

Lumiaho Maire, Kujala Laura

11.9.2024

toimintaan, sekä maataloustoimintaan että metsätaloustoimintaan, mutta sosiaalisen ehdollisuuden vaateita ja etenkin niistä tulevia mahdollisia sanktioita ei tule EU-asetuksen mukaan soveltaa muuhun kuin maataloustoimintaan. MTK ehdottaa, että säädöksiin lisätään jo EU-asetuksissa oleva kirjallisen työsopimuksen vaatimus ja todettaisiin säädöksessä maatalojen oikeus työsopimukseen työtehtävät kirjaamalla vaikuttaa sosiaalisen ehdollisuuden soveltamisalaan niin, että se vastaa todellista tilannetta maataloilla. Näin sosiaalisen ehdollisuuden vaatimukset sanktioineen kohdistuisi ruuantuotantoon kuten EU-asetus edellyttää.

Valvonta

Valvonta tehtäisiin osana AVIn työsuojelutarkastuksia, ja valvonta koskisi työturvallisuuslain, työsopimuslain, työaikalain, työtapaturma- ja ammattitautilain, sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojelun yhteistoiminnasta annetun lain soveltamisalaan kuuluvien sosiaalisen ehdollisuuden vaatimusten noudattamista tuenhakijan maataloustoiminnassa.

MTK toteaa, että ehdotettu sääntely mahdollistaa toimeenpanossa sen, että valvonta ja seuraamukset voidaan toteuttaa maataloilla työnantajan asemassa olevaa ruuantuottajaa kannustavasti ja ohjaavasti. Tältä osin ehdotettu sääntely viittaa EU-säännöksiin, joissa edellytetään huomioon otettavaksi noudattamatta jättämisen vakavuus, laajuus, jatkuvuus tai toistuvuus ja tahallisuus. Lisäksi lausuttavana oleviin säännöksiin sisältyy laajat asetuksenantovaltuudet.

MTK pitää välttämättömänä, että lainsäädäntöön tehdään selkeä kirjaus, jolla ennaltaehkäistään, ettei työnantajana toimivalle maatalousyrittäjälle aiheudu yhdestä rikkeestä kahta valvontaseurausta. Tästä esimerkkinä työnantajan velvollisuus tapaturmavakuuttaa työntekijät; jos tämä on laiminlyöty, voi tapaturmavakuutuksen vakuutusmaksu tulla työnantajana toimivalle maatilalle maksettavaksi moninkertaisena. Tällaisissa tilanteissa maataloustukia koskevassa valvonnassa tulee huomioida sosiaaliturvajärjestelmän puolelta tuleva sanktio eikä tällöin tule enää määrätä maataloustukijärjestelmän sanktiota.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Helsingissä 11.9.2024

Maire Lumiaho
Asiantuntija

Laura Kujala
Asiantuntija

Leena Kristeri
Elinvoimajohtaja